

אפקט הצ'ק-ליסט

מנתח גילה נוסחה מהפכנית להצלת חיים, מה אנחנו יכולים ללמוד מהתגלית הזו?

ארגון הבריאות העולמי

הרבה אנשים קמים כל בוקר ובודקים כמה אנשים נדבקו בקורונה, כמה חולים קשים יש ומה אומרים המומחים, ולפי זה הם מנסים לארגן את סדר יומם, ללבוש מסיכה או לא ללבוש, ללכת לאירועים שיש בהם הרבה משתתפים ועוד.

בשנת 2004 ארגון הבריאות העולמי היה עסוק בבעיה אחרת. באותן שנים מספר הניתוחים בעולם הרקיע שחקים. באותה שנה בלבד בוצעו 230 מיליון ניתוחים מורכבים, אחד לכל 25 בני אדם על פני כדור הארץ.

מספר הניתוחים גדל על מספר הלידות בעולם, אבל היה בעל שיעורי תמותה גבוהים פי עשרה עד פי מאה. בשנה אחת מיליון אנשים מתו מסיבוכים בעקבות ניתוח בבית רפואה, ושבעה מיליון נותרו נכים כתוצאה מסיבוכים.

בדרך כלל, ארגון הבריאות העולמי עסוק במלחמה במגיפות, אבל באותה שנה הם עקבו בדאגה אחר הזינוק במקרי המוות כתוצאה מניתוחים. הם פנו למומחים שיעזרו במשבר. אבל כשמדובר על ניתוחים, לא מדובר רק על בעיה אחת שצריך לפתור, באותם ימים היו כבר יותר מעשרים וחמשה אלף סוגי ניתוחים. הם לא ידעו איפה להתחיל.

צ'ק-ליסט

בשנת 2007 פנה הארגון לפרופסור אטול גוואנדה, מומחה עולמי בפתירת בעיות רפואיות, והוא כינס מומחים מכל העולם כדי לנסות לשפר את

המצב. הועלו רעיונות שונים, אולי הענקת תמריצים למנתחים ולצוות בחדרי הניתוח. הבעיה הייתה שהדברים האלו נוסו בעבר והם לא הביאו לתוצאות המיוחלות.

באותה אסיפה, סיפר אחד מהמומחים על ניסיון שנערך של בית הרפואה לילדים בקולומבוס, אוהיו, שגיבשו צ'ק-ליסט לצמצום זיהומים שאחרי ניתוחים.

זיהום הוא אחד הסיבוכים הנפוצים ביותר בילדים, והדרך היעילה ביותר למנוע אותו [?] פרט לחיטוי כהלכה [?] היא לוודא שניתנת אנטיביוטיקה נכונה במהלך חלון שישים הדקות שלפני החתך. התזמון הוא קריטי. מרגע שהחתך נעשה, מאוחר מדי לתת את האנטיביוטיקה. אם היא תינתן יותר משישים דקות לפני ההליך היא מאבדת את השפעתה. אבל אם תינתן בזמן, רק זה לבד יפחית את סכנת הזיהום בחצי מהמקרים.

אבל התזמון הזה מתפספס לעיתים קרובות. בשנת 2005, גילו בבית הרפואה בקולומבוס, שלמעלה משליש ממנותחי כריתת התוספתן לא קיבלו את האנטיביוטיקה הנכונה בזמן. אחדים קיבלו אותה מוקדם מדי, אחרים מאוחר מדי, והיו כאלו שלא קיבלו אנטיביוטיקה כלל. התברר שדווקא בגלל שזו פעולה כה בסיסית, הרבה רופאים מרדימים בחדרי הניתוח שוכחים לעשות אותה.

האחראי על חדרי הניתוח בקולומבוס היה לא רק מנתח לב מומחה לילדים אלא גם טייס, והוא החליט לאמץ את גישת התעופה. הוא גיבש צ'ק-ליסט טרום חתך בסגנון של "אישור המראה" וכתב אותו על לוח בכל אחד מחדרי הניתוח. היו בו סעיפים שהאחות צריכה לסמן: החולה הנכון, והצד הנכון של הגוף וכן הלאה. אחד מהפריטים היה לאשר את מתן האנטיביוטיקה לפני הניתוח.

אבל לגרום לצוותים לעצור לרגע כדי לעבור על הצ'ק-ליסט ולהפוך את זה להרגל, לא היה כה פשוט. הוא נתן הרצאות למנתחים, מרדימים, אחים ואחיות, אבל זה עדיין לא היה מספיק. אז הוא עשה משהו מוזר, הוא עיצב

אוהל מתכת קטן, ועליו המשפט "אישור המראה" והניח אותו לצד מכשירי הניתוח.

האחיות התבקשו להניח את המתכת הזו על אזמל המנתח, וזה הבהיר לכולם שהמנתח אינו יכול להתחיל בניתוח לפני שהאח נתן את האישור לכך והסיר את הכיסוי. לאחר שלושה חדשים התברר ש-89 אחוז מהמנותחים קיבלו את האנטיביוטיקה בזמן, ולאחר עשרה חודשים 100 אחוז. הצ'ק-ליסט הפך להרגל והציל חיים.

מר אטול גוואנדה שמע את זה והבין שיש פה התחלה טובה. אבל צ'ק-ליסט טוב כדי לחסוך סיבוכים שלא יקרו באם יעשו את הדברים נכון. אבל כשנמצאים בחדר הניתוח ופותחים גוף של מנותח, אי אפשר לדעת איזה בעיות יתגלו ואיך מתגברים עליהן.

צ'ק-ליסט זה כמו מתכון לאפיית עוגה. הוא בוודאי יחסוך הרבה מהבעיות שלכתחילה לא היו צריכים לקרות, אבל איך מתגברים על סיבוכים בלתי-צפויים שלא נגרמו כתוצאה מרשלנות?

הפרוטוקול

ואז רופא יהודי מטורונטו סיפר שבבית הרפואה בו עובד גילו שהדבר החשוב ביותר הוא "עבודת צוות". הם יצרו פרוטוקול, כשכל אחד מאנשי הצוות בחדר הניתוח צריך להציג את עצמו בשמו ומה תפקידו. התברר שכשאנשים לא יודעים את שמות האחרים, הם לא משתפים איתם פעולה כמו עם אלה שהם כן יודעים את שמם. כשאיך קשר בין הצוות כל אחד מתרכז באחריות שלו בלבד, ומשתדל לא להתערב בעניינים שלא שייכים אליו [?] תסמונת "ראש קטן".

בנוסף לכך, כל אחד מחברי הצוות נשאל מה מטריד אותו בקשר לניתוח בו הוא אמור להשתתף. אותם אנשים נטו יותר להבחין בבעיות ולהציע פתרונות. התברר שכשנותנים לאנשים הזדמנות להתבטאות בהתחלה, מאפשרים להם להפעיל את תחושת השותפות והאחריות שלהם. לאחר

כמה חודשים, גילו שהשיטה הזאת הוכיחה את עצמה, והציון ל"עבודת הצוות" עלה מ"טוב" ל"יוצא מן הכלל". החשוב מכל, כשהם עבדו יחד, במקרים רבים מאוד הם הצליחו להציל חיים.

אולם התברר שהכי קשה זה לגרום לאנשים להשתמש בצ'ק-ליסט, ולהשתמש בנהלים כדי ליצור "עבודת צוות". המנתח הרגיל חושב לעצמו, "זה טוב למתחילים, זה לא בשבילי, אני יודע מה אני צריך לעשות, אני כבר עשרים שנה בחדרי ניתוח. החבר'ה האלו לא ילמדו אותי איך לעבוד, ואני גם לא צריך שחברי הצוות יתנו לי עצות". זה היה המכשול הגדול ביותר להצלחת הפרויקט הזה.

הצ'ק-ליסט היהודי

רבותיי, לא באתי לתת לכם הרצאה בנושאי ניהול חדרי ניתוח, אבל הרעיון הזה נכון גם לגבינו. ביהדות יש צ'ק-ליסט שהוא השולחן ערוך. לכל יהודי, מרגע שהוא פותח את עיניו בבוקר ועד הרגע שהוא עוצם את עיניו בלילה, יש צ'ק-ליסט בדיוק מה הוא צריך לעשות. כשהוא קם בבוקר עליו לומר "מודה אני לפניך¹", לאחר מכן הוא נוטל ידיים, מניח תפילין, מתפלל וכן הלאה.

אדם רגיל יכול לחשוב, ואולי אף לטעון, אני מודה לאלוקים בשפה שלי על כך שנתן לי יום חדש, "מודה אני" זה טוב לשיר עם ילד בגן ילדים, אבל אני²

הרבה פעמים אני שומע מאנשים שמחשיבים את עצמם לאנשים מוסריים, הם תוהים על עשרת הדברות. "לא תגנוב?! לא תרצח?! את זה צריך ללמד אותי?! אני אדם מוסרי, יש לי ערכים נעלים. לא רק שאני לא גונב, אני גם לא משקר ולא מעגל פינות. אני לא זקוק לתזכורת שאסור לרצוח. כבד את אביך ואת אמך?! אני עושה את זה מעצמי, בשביל זה לא צריך את לוחות הברית, אני מטפל בהורים שלי במסירות".

אבל עם יד על הלב, כמה פעמים רצינו להתקשר להורים אבל זה פשוט לא

יצא. היינו עסוקים, היינו בטיסה כל היום, וכשכבר היה לנו את הזמן להתקשר, ההורים כבר ישנו, ועוד ועוד תירוצים. כמה פעמים שכחנו להודות לקב"ה על היום החדש שהוא נתן לנו. הצ'ק-ליסט עוזר לכולם, גם לאנשים הכי טובים והכי מוסריים.

הבעיה היא, שבימינו הצ'ק-ליסט לבד לא מספיק. כשיהודים חיו ב"שטעטל" והרחוב היה יהודי, או אלה שגרים בישראל כאשר בראש השנה לא עובדים, וביום כיפור הכל סגור, ולא יתכן שיעבור חג סוכות בלי שאדם יראה סוכה, לולב ואתרוג וכן הלאה, אולי הצ'ק-ליסט מספיק.

אבל כשיהודי חי בגולה בין לא-יהודים, הצ'ק-ליסט לבד לא יתן לו את הכוח להתמודד עם הכוחות החזקים שמאיימים להטביע אותו. בין אם זה משחק ספורט שנראה לו חשוב יותר מדי, או איזה מבחן באוניברסיטה שנקבע ליום כיפור שהוא מרגיש שכל החיים שלו תלויים בזה, והוא בטוח שגם הקב"ה היה מסכים איתו. אני לא מדבר מהרהורי ליבי. במשך השנים שאלתי ילדים בהיברו סקול, מה תעשו כשתלכו לאוניברסיטה אם יהיה לכם מבחן ביום כיפור, ורבים אמרו לי שהם חושבים שאלוקים רוצה שהם יקחו את המבחן, כי גם אלוקים רוצה שהם יצליחו. הייתי המום לשמוע על איזה תירוצים "הגיוניים" הם חשבו.

בשביל זה צריך "עבודת צוות". ראשית, שני ההורים צריכים להיות ב"אותו ראש". לא מספיק שזה חשוב להורה אחד. הילד צריך לדעת ולראות שהיהדות חשובה לשניהם. אבל זה לבד גם לא מספיק. כדי לגדל ילדים יהודיים, צריכים להיות שייכים לקהילה יהודית ושהילד יראה שיש עוד ילדים ועוד משפחות כמוהו, הוא צריך לראות וללמוד מההתנהגות של המבוגרים כמה זה חשוב להם, ואת זה ידידי היקרים אי אפשר לעשות דרך "זום". קהילה זה כשאנשים נמצאים בחדר אחד ובונים קשרי חבירות וידידות. ה"זום" לא יציל אותנו.

"עשינו את כל הדברים הנכונים"

פעמים רבות אנשים סיפרו לי בכאב על הבן או הבת שהתחתנו בנישואי

תערובת, הם אמרו לי: "אנחנו לא יודעים איך זה קרה", ואז הגיע משפט המחץ, "עשינו את כל הדברים הנכונים".

ראשית, אין אדם שיכול להעיד על עצמו שהוא עשה את כל הדברים הנכונים עם הילדים שלו. אבל נניח שהם עשו את כל הדברים הנכונים, הם עברו על הצ'ק-ליסט ועשו "V" על כל פעולה: "קידוש בליל שבת", "הליכה לבית הכנסת בשבת", "חגים יהודיים" ☒ כל הדברים הנכונים, אבל לגדל ילד יהודי זה יותר מצ'ק-ליסט וגם יותר מ"עבודת צוות".

יש מאמר חז"ל שהרבי ציטט פעמים רבות "תוונא דליבא לא כתבי אינשי" (ראה סנהדרין לה, א). רגשות הלב לא באים בדיבור. ישנם דברים עמוקים יותר ממה שאתה אומר ועושה. מה שחשוב יותר מהכל, הם אותם רגשות שמילים לא יכולות לבטא. את השמחה כשחוגגים חג יהודי. את הרגש כשמקשיבים לתקיעת שופר. את הריקוד עם ספר התורה בשמחת תורה. או עד כמה אנו מתרגשים להדליק את נרות חנוכה וכן הלאה. כששומעים על מלחמה בישראל, האם זה דבר שדוקר בלב או שזה חלק מהחדשות?

רבותיי, חסידות באה לתת לאדם את ה"תוונא דליבא" ☒ את "הלהט" בקיום מצוה. אפשר לשבת לשולחן ליל הסדר, ולחשוב, "שוב פעם לאכול מצה? עוד פעם מרור?" אנשים אומרים לי, "כשהילדים בבית אנחנו מדליקים נרות חנוכה, אבל כשאנחנו לבד בשביל מה?" ☒בוודאי שצריך צ'ק-ליסט. בוודאי שצריך "עבודת צוות". אבל מעל לכל צריך את ה"תוונא דליבא" ☒ את הלב היהודי, את ההתלהבות והאש בקיום המצוות. וההתלהבות הזאת מדבקת, ועם האש הזאת נשרוף את הקירות של הגלות, ונזכה לביאת המשיח בקרוב ממש.